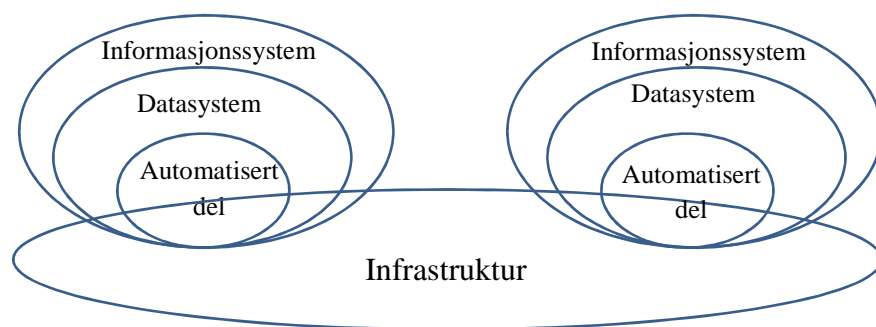

Kandidatnummer og emnekode vil bli lagt inn automatisk etter at du har levert.

I Digital agenda for Norge (Meld. St. 27(2015-2016)) omtales det at forvaltningen skal *gjenbruke* informasjon. Gjenbruk av informasjon i forvaltningen kan være effektivt ved at forvaltningen ikke trenger å samle inn informasjon som de allerede har kjennskap til. Gjenbruk av informasjon omtales gjerne som «once only-prinsippet» ved at borgerne kun skal behøve å gi fra seg den gitte informasjonen én gang. Det er brukervennlig for borger, såfremt at man kan være sikker på at informasjonen som behandles er korrekt, oppdatert og relevant. Dette drøftes nærmere i del 2.

Del 1.

Figur 1.

Figur 1 illustrerer hvordan informasjon kan utveksles. For at informasjon skal kunne utveksles, må det eksistere en informasjonsinfrastruktur. Informasjonsinfrastrukturen er det som gjør kommunikasjon og deling mulig. Det kan sees på som et stort nett som informasjonssystemer kan koble seg til gjennom standardiserte protokoller. For at informasjonssystemene skal kunne få tilgang til informasjonen er de nødt til å ha samme grensesnitt og følge de aktuelle standardene.

Det ligger en rekke prinsipper til grunn for at informasjon kan gjenbrukes i forvaltningen. Jeg vil i det videre ta for meg de jeg mener er relevante.

Kandidatnummer og emnekode vil bli lagt inn automatisk etter at du har levert.

Det overordnede aktuelle prinsippet i denne oppgaven er interoperabilitet. Interoperabilitet kalles med andre ord for *samhandlingsevne*, og er et av de syv arkitekturprinsippene som benyttes i en systemutviklingsprosess. Det eksisterer fire underkategorier av interoperabilitet som er;

1. Teknisk
2. Semantisk
3. Juridisk
4. Organisatorisk

Den første forutsetningen for at informasjon kan gjenbrukes er at det er teknisk interoperabilitet. For at systemer skal kunne utveksle informasjon må de ha en samhandlingsevne og snakke «samme språk». Teknisk interoperabilitet stiller blant annet krav til systemer om den logiske oppbygningen, grensesnittet og bruk av standarder.

For at informasjon skal kunne gjenbrukes, er det essensielt at de ulike forvaltningsorganene (med tilhørende informasjonssystemer) har lik oppfatning om hva informasjonen skal beskrive og hvordan denne kan overføres mellom forvaltningsorganene jf. Figur 1.

Metadata er «data om data», som også er viktig for felles forståelse av hva informasjonen skal beskrive, og hvordan dette skal gjøres.

Videre har vi semantisk interoperabilitet. Semantisk interoperabilitet er en felles forståelse av begreper. Når de ulike organene skal samhandle, er det som nevnt ovenfor viktig at de har en felles forståelse av hva informasjonen skal beskrive. Det kan være utfordrende å vite hvilken definisjon som legges til grunn for et begrep, siden ord kan ha flere betydninger. En undersøkelse gjort av Dag Wiese Schartum undersøkte begrepet «samboer» i ulike lover. Lover inneholder legaldefinisjoner som definerer aktuelle begreper i lovteksten. Resultatet var at det eksisterte titalls definisjoner av «samboer» hvor det i varierende grad ble lagt vekt på de samme betydningene. Det kan være veldig problematisk når ulike lover har sine egne definisjoner av et begrep. Dette

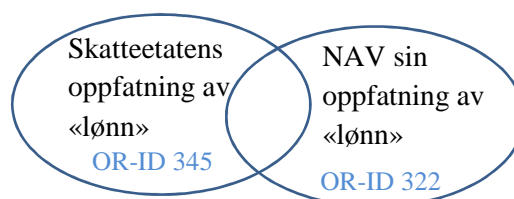
Kandidatnummer og emnekode vil bli lagt inn automatisk etter at du har levert.

kalles horisontal interoperabilitet (går inn under semantisk interoperabilitet), og kan være problematisk ved for eksempel begrepet «samboer» eller i eksemplet jeg nevner nedenfor om «lønn».

En måte forvaltningen løser dette på, er ved å benytte seg av Brønnøysundregistrets ordregister. Her er en oversikt over ord (begreper), der hvert ord med tilhørende definisjon (betydning) får sin unike OR-ID.

Et eksempel kan være informasjon om lønn. Dersom NAV ønsker å gjenbruke informasjon om lønn fra selvangivelsen (skattemeldingen) er de først nødt til å vite hvilken definisjon av «lønn» som Skatteetaten legger til grunn.

Når Skatteetaten samler inn informasjon om lønn, har de en bestemt oppfatning av hva lønn betyr. De tar for eksempel stilling til om lønn skal bety brutto eller nettolønn, og om lønn skal regnes med eller uten bonus. Skatteetaten kan enten bruke en eksisterende definisjon fra ordregisteret, eller registrere sin egen definisjon av «lønn» med en ny OR-ID.

Figur 2.

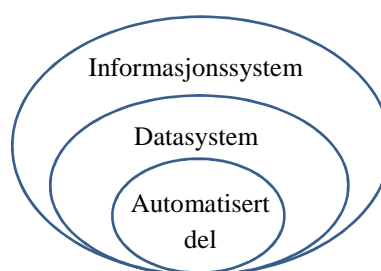
Her er semantisk interoperabilitet grunnleggende. Det kan oppstå store misforståelser hvis forvaltningsorganer gjenbraker informasjon de tror har lik betydning, hvor OR-IDen er ulik. I figur 2 forsøker jeg å illustrere hvordan det kan foregå i praksis hvis NAV og Skatteetaten benytter seg av ulike definisjoner av «lønn».

Videre har vi juridisk interoperabilitet som har en forutsetning om at det rettslige beslutningsgrunnlaget er likt for behandling og gjenbruk av informasjon. I figur 2 er det kun deler av definisjonen som samstemmer. Det tilfredstiller ikke prinsippet om juridisk interoperabilitet, siden NAV og

Kandidatnummer og emnekode vil bli lagt inn automatisk etter at du har levert.

Skatteetaten ikke deler en felles oppfatning av ordets betydning. Ulik oppfatning av «like» begreper kan også bli problematisk ved bruk av rettslige beslutningssystemer. I dette tilfellet bygger den automatiserte delen på et feil grunnlag, som kan resultere i uriktige enkeltvedtak.

Figur 3.

Her faller arkitekturprinsippet om åpenhet inn. Enkeltpersoner kan be om innsyn etter forvaltningsloven dersom de ønsker en forklaring på hva som ligger til grunn for vedtaket. Dersom enkeltpersonene velger å klage til riksrevisjonen, kan riksrevisjonen få innsyn i kildekoden og eventuelt opprette en sak mot forvaltningsorganet med pålegg om at beslutningsprosessene skal være korrekte dersom det foreligger feil.

Figur 3 illustrerer oppbygningen av et informasjonssystem, for eksempel et NAV sitt system for beregning av trygd eller andre støtteordninger. Dersom forvaltningsorganet (her NAV) får pålegg om å rette beslutningsprosessene, foregår dette i den automatiserte delen.

Til slutt har vi organisatorisk interoperabilitet. Organisatorisk interoperabilitet etablerer et ansvars- og tillitsforhold mellom virksomheter. Det er essensielt at det er et tillitsforhold mellom organene som skal utveksle informasjon, med tanke på troverdigheten og rettssikkerheten til borgerne. I tillegg skaper dette samarbeid mellom virksomheter, for eksempel NAV og Skatteetaten, som jeg nevnte tidligere. For at den organisatoriske interoperabiliteten skal være tilfredsstillende her, er det nødvendig at det er en tillit, at organene har mulighet

Kandidatnummer og emnekode vil bli lagt inn automatisk etter at du har levert.

for å samhandle med tanke på juridisk, semantisk og teknisk interoperabilitet.

Del 2

Det er som kjent ønskelig at forvaltningen skal effektiviseres. I innledningen nevnte jeg at gjenbruk kan skape effektivitet, ved at forvaltningen ikke trenger å samle inn informasjon som de allerede har kjennskap til. Dette sparer forvaltningen for dobbeltarbeid og unødvendig bruk av ressurser som heller kunne blitt brukt til andre fornuftige oppgaver. Om mulig, er det ønskelig å prioritere midlene man har på en mest mulig tids- og kostnadseffektiv måte.

Selv om gjenbruk kan gjøre forvaltningen mer effektiv, er det en forutsetning at det er gode informasjonsinfrastrukturer og informasjonssystemer understøttet av spesielt arkitekturprinsippet om de nevnte typene interoperabilitet.

For gjenbruk er det også viktig at informasjonen som forvaltningen har om en enkeltperson ikke brukes til et annet formål enn det informasjonen er ment å brukes til jf.

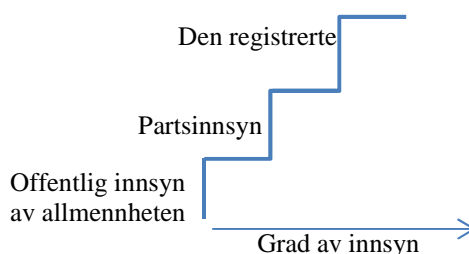
- Personopplysningslovens regler om korrekte opplysninger og unødvendig lagring av personopplysninger, retting, sletting mv. og

- forvaltningslovens regler om forsvarlig saksbehandling, at saken skal være så godt opplyst som mulig med bruk av relevant informasjon og taushetsplikt.

Det er flere hensyn å ta stilling til. De ovennevnte bestemmelsene sikrer blant annet personvern ved at det ikke foregår behandling av opplysninger som ikke er relevant, taushetsbelagte opplysninger som ikke er åpne for innsyn.

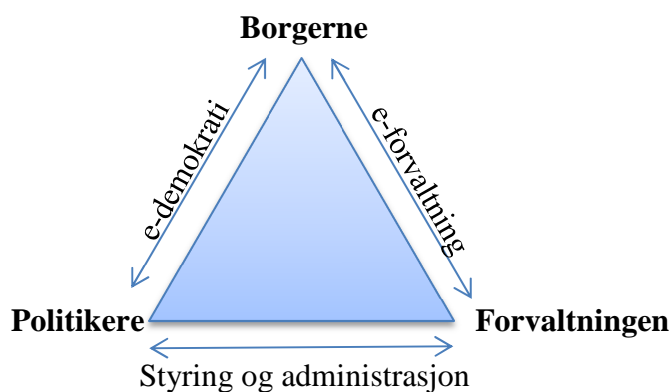

Kandidatnummer og emnekode vil bli lagt inn automatisk etter at du har levert.

Figur 4.

Jf. Figur 4 har den registrerte rett til fullt innsyn i opplysninger som er lagret om seg selv. Her har den registrerte mulighet for å kontrollere om forvaltningen har lagret uriktig, foreldet eller unødvendig informasjon om dem, som kan ligge til grunn for et vedtak basert på gjenbrukt informasjon.

Figur 5.

Forvaltningen må forholde seg til regelverket for bruk av informasjon og personopplysninger slik at dette foregår forsvarlig og ikke strider med loven. Dette, i tillegg til enkeltpersoners rett til innsyn i opplysninger, støtter opp under rettssikkerhet, personvern og rettferdighet.

Dersom borgerne har et ønske om å slippe å gi lik informasjon til ulike forvaltningsorganer, kan de også via e-demokrati fremme forslaget til politikere jf. Figur 5. Politikerne kan gjennom styring og administrasjon med forvaltningen lage en løsning som tilfredsstiller borgerne. Det kan også skje andre veien, ved at politikere og forvaltningen beslutter dette uten påvirkning eller ønsker fra borgerne.

Kandidatnummer og emnekode vil bli lagt inn automatisk etter at du har levert.

Basert på drøftelsene ovenfor er konklusjonen at det i stor grad er ønskelig å gjenbruke informasjon/opplysninger. En forutsetning for dette er som nevnt at loven skal følges, for å unngå krenkelsers, uriktig saksbehandling mv. Dersom dette legges til grunn, vil også forvaltningen kunne samarbeide bedre og bli mer effektiv, som igjen kan oppleves positivt fra borgernes perspektiv.

